

Bezbednost za različnost:

najvažniji bezbednosni rizici
sa kojima se suočavaju mladi
u multietničkim sredinama

NOVI PAZAR

Uredni prikaz najvažnijih nalaza
CENTAR ZA SLOBODNE IZBORE I
DEMOKRATIJU – CESID

Sadržaj

Uvodne napomene	2
Izveštaj iz istraživanja javnog mnjenja	3
Metodološke napomene i opis uzorka	3
Opis uzorka	3
Sažetak	4
Percepcija bezbednosti u lokalnoj samoupravi	6
Prepoznati bezbednosni rizici	8
Institucije i bezbednost	11
Nasilje u lokalnoj samoupravi	14
Stavovi mladih o diskriminaciji	16
Mediji i bezbednosne pretnje.....	19
Preporuke	21
Unapređenje opštih uslova života	21
Podizanje institucionalnih kapaciteta i mehanizama	21
Usvajanje, izmena ili unapređenje strateških dokumenata.....	22
Informisanje, edukacija i kampanje	22

Objavljivanje izveštaja podržala je Misija OEBS-a u Srbiji u okviru projekta „Konsolidovanje procesa demokratizacije u sektoru bezbednosti u Republici Srbiji”, koji je finansijski podržala Švedska agencija za međunarodnu razvojnu saradnju (Sida).

Svi pojmovi koji su u izveštaju upotrebljeni u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.

Stavovi izrečeni u ovom izveštaju pripadaju isključivo autoru i ne predstavljaju nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji.

Uvodne napomene

Istraživanje o najvažnijim bezbednosnim izazovima sa kojima se suočavaju mladi sprovedeno je u tri multietničke opštine – Bujanovcu, Subotici i Novom Pazaru, u okviru projekta *Bezbednost za različitost* koji CeSID sprovodi od juna do novembra 2022. godine. **Opšti cilj projekta je evaluira implementaciju lokalnih bezbednosnih javnih politika u ove tri jedinice lokalne samouprave, da identifikuje ključne bezbednosne izazove i da utvrdi percepciju mladih o bezbednosti na lokalnom nivou.**

Istraživački projekat zasnovan je na **kombinaciji tri pristupa**:

- **Analiza dostupnih izvora:** analiza i sumiranje najvažnijih informacija o svakoj lokalnoj samoupravi koja je predmet istraživanja, uključujući statističke podatke, analizu dostupnosti i kvaliteta lokalnih strateških dokumenata i njihove usklađenosti sa republičkim aktima i drugo;
- **Kvalitativno istraživanje:** dubinski intervjui sa predstavnicima civilnog sektora, nacionalnih saveta nacionalnih manjina i organa lokalnih samouprava – od čega tri u Novom Pazaru;
- **Istraživanje javnog mnjenja:** istraživanje sa mladima, na ukupnom uzorku od 600 mladih starosti od 15 do 30 godina (po 200 ispitanika po jedinici lokalne samouprave). Kao istraživački instrument je korišćen upitnik koji se sastojao od 50 pitanja. Intervjuisanje građana je sprovedeno tehnikom „licem u lice“, direktnim kontaktom sa ispitanikom, u septembru 2022. godine.

Nalazi dobijeni kroz sva tri pristupa integrisani su i predstavljeni u ukupno **četiri dokumenta: tri pojedinačna izveštaja** za svaku jedinicu lokalne samouprave (Bujanovac, Novi Pazar i Subotica) i **zbirni prikaz najvažnijih nalaza**, sa uporednom perspektivom. Ideja svakog dokumenta je da, osim ključnih pokazatelja stavova mladih, predstavi i preporuke i smernice za dalje delovanje kako lokalnih, tako i republičkih organa.

Izveštaj iz istraživanja javnog mnjenja

Metodološke napomene i opis uzorka

Istraživanje realizovali	Centar za slobodne izbore i demokratiju (CeSID)
Terenski rad	Od 06. do 21. septembra 2022. godine
Tip i veličina uzorka	Slučajni reprezentativni uzorak od 206 mladih građana i građanki Novog Pazara od 15 do 30 godina
Istraživačka tehnika	Licem u licem (F2F)
Istraživački instrument	Upitnik

Istraživanje javnog mnjenja sproveo je CeSID u periodu između 06. i 12. septembra 2022. godine na teritoriji grada Novog Pazara. Istraživanje je sprovedeno na reprezentativnom uzorku od 206 građana Novog Pazara koji imaju od 15 do 30 godina.

Kao istraživački instrument korišćen je upitnik koji se sastojao od 50 pitanja.

Intervjuisanje građana je sprovedeno tehnikom „licem u lice“, direktnim kontaktom sa ispitanikom.

Prilikom obuke anketara, instruktori su insistirali na sprovođenju i poštovanju dva veoma važna pravila koja, osim samog uzorka, značajno utiču na reprezentativnost istraživanja – *poštovanje koraka* i *pravilo prvog rođendana*. Poštovanjem koraka se obezbeđuje da anketar sveobuhvatno pokrije kompletan istraživački punkt, dok se pravilom prvog rođendana isključuje mogućnost da na upitnik odgovaraju samo oni građani koji prvi otvore vrata domaćinstva anketaru. Od anketara se zahtevalo da u domaćinstvu anketira osobu stariju od 15 godina kojoj je prvog rođendan u odnosu na dan posete. Tako je obezbeđena polna, obrazovna, starosna i nacionalna reprezentativnost ispitanika.

Opis uzorka

Na osnovu metodologije koja je uspostavljena prilikom sprovođenja ovog istraživanja obuhvaćene su sledeće kategorije ispitanika:

Polna struktura ispitanika: 42% muškaraca i 58% žena

Starost ispitanika: od 15 do 19 godina – 37%, od 20 do 25 godina – 29% i od 26 do 30 godina – 34%.

Obrazovna struktura ispitanika: osnovna škola 3% ispitanika, dvogodišnja ili trogodišnja srednja škola 15% ispitanika, četvorogodišnja srednja škola – 44%, viša škola/fakultet 24% ispitanika i učenik/student 14% ispitanika.

Nacionalna pripadnost ispitanika: Bošnjaci: 77%, Srbi: 15%, Albanci: 3%, Mađari: 1%, Romi: 1%, Hrvati: 1%, ostali: 1%, neopredeljeni: 1%.

Sažetak

Mladi Novog Pazara, zbirno njih 41%, navode da se u svom gradu osećaju (vrlo) bezbedno. S druge strane, da se u gradu u kom žive osećaju vrlo nebezbedno i nebezbedno zbirno navodi 15% ispitanika. Prosečna ocena kojom mladi iz Novog Pazara ocenjuju bezbednost u ovom gradu iznosi 3.34.

Najveći procenat mladih navodi da se najbezbednije oseća u svojoj kući ili stanu, kao i u svom komšiluku, dok su odgovori „u državi“ i „gradu u kojem žive“ više zauzeli stranu nebezbednosti kod ispitanika. Tako, zbirno 18% ispitanika navodi da se veoma i uglavnom oseća nebezbedno u Srbiji, dok se zbirno njih 11% oseća nebezbedno u Novom Pazaru.

Vršnjačko nasilje mladi vide kao najčešći bezbednosni rizik u kraju u kojem žive - zbirno 54% ispitanika navodi da je ovaj problem čest i veoma čest bezbednosni rizik. Drugi najučestaliji bezbednosni rizik u Novom Pazaru prema mišljenju mladih jesu tuče i nasilni incidenti (zbirno 52%), dok saobraćajne nesreće kao česte i veoma česte navodi zbirno 47% ispitanika. S druge strane, kao veoma retki i retki bezbednosni rizik mladi navode pljačke, zbirno 72%, zatim prirodne katastrofe (zbirno 68%) i međuetničke incidente (zbirno 63%). Prema mišljenju najvećeg broja mladih vršnjačko nasilje predstavlja najveći bezbednosni rizik u Novom Pazaru (20%), dok su na drugom mestu kao najveći bezbednosni rizik korisnici ili prodavci droge na javnim površinama (17%). S druge strane, da u Novom Pazaru nema bezbednosnih rizika navodi 40% mladih. Kada je reč o situacijama kao što su provale/obijanje stana/kuće, krađe i nasilje, primećujemo da najveći procenat mladih navodi da im se u proteklom periodu nije desila nijedna od ponuđenih situacija.

Mladi iz Novog Pazara se najviše uzdaju u njih same kada je reč o zaštiti bezbednosti njih samih i njihove porodice (59%). U policiju poverenje ima 8% ispitanika, dok 16% njih navodi da nikome ne veruje. Kada je reč o institucijama i da li one štite bezbednost ispitanika i njihovih porodica, najveći procenat mladih navodi da sledeće institucije uopšte i uglavnom ne štite njihovu bezbednost: Narodna skupština Republike Srbije (zbirno 51%), Vlada (zbirno 47%) i predsednik Republike Srbije (zbirno 46%). S druge strane, sledeće institucije najveći procenat ispitanika navodi kao one koje uglavnom i u potpunosti štite bezbednost ispitanika i njihovih porodica: verska ustanova (zbirno 37%) i policija (33%). Najveći procenat mladih nema poverenje u pojedine institucije kada je u pitanju zaštita od nasilja (92%), dok ostalih 8% mladih navodi da ima poverenje. Najčešći razlozi zbog kojih mladi nemaju poverenje u pojedine institucije da će zaštititi njihovu bezbednost i bezbednost njihove porodice su sledeći: korumpirani su (37%), ne rade svoj posao kako treba, nestručni su i nasilni (32%), nezainteresovani su (29%) i neefikasni su i sporo reaguju (28%).

Fizičko nasilje je najčešći odgovor koji mladi daju na pitanje da li je u njihovoj okolini prisutan neki vid nasilja – 56%. Kao drugi najčešći odgovor izdvaja se verbalno nasilje (54%), dok se kao treći najučestaliji odgovor navodi elektronsko nasilje, odnosno nasilje putem društvenih mreža, poziva i slično (36%). Najveći procenat mladih je za postojanje nasilja u svojoj okolini čulo da se to dešava (44%). Da je sa nekim slučajevima nasilja u svojoj okolini lično upoznat, dok je za neke čuo od nekog navodi 26% ispitanika. S druge strane, sa nasiljem u svojoj okolini lično je poznato 17% ispitanika. Na pitanje ako ste bili svedok nekoj vrsti nasilja kako ste odreagovali, najviše mladih navelo je da je pokušalo da pomogne žrtvi (40%), dok 17% navodi da nije ništa učinilo.

Migranti, odnosno izbeglice i žene su prema mišljenju najvećeg broja mladih dve grupe koje trpe najviše diskriminacije u Srbiji – po 16% ispitanika ove dve grupe navodi kao svoj odgovor. S druge strane, petina ispitanika navodi da ne može da proceni koja grupa je najviše diskriminisana u Srbiji. Najveći procenat mladih (42%) navodi da se nimalo ne oseća kao da je diskriminisan u Novom Pazaru. S druge strane, 30% ispitanika navodi da se malo oseća kao da je diskriminisan u gradu u kom živi, dok svega 4% navodi da je mnogo diskriminisan. Ispitanici koji se

osećaju diskriminirano u svoj gradu kao najčešći odgovor navode da se osećaju diskriminirano po veroispovesti, **zbirno 16% ispitanika navodi da se često i veoma često oseća diskriminirano na osnovu veroispovesti**. Zbirno po 14% ispitanika navodi da se veoma često i često oseća diskriminirano zbog pola i političko uverenja. **Najveći procenat mladih ne razmišlja da se iseli iz Novog Pazara zbog diskriminacije ili nasilja – 70%**. S druge strane, da možda razmišlja o iseljenju navodi 19% ispitanika, dok 6% navodi da bi se iselilo iz grada zbog diskriminacije ili nasilja. Da ne zna da li bi se iselio iz grada zbog diskriminacije ili nasilja navodi 5% ispitanika.

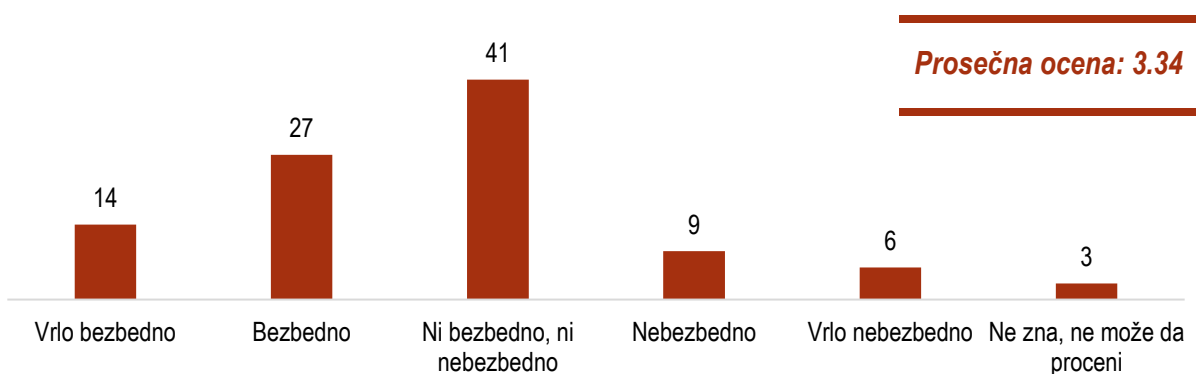
Kada je reč o medijskom izveštavanju, primećujemo da se **više od polovine mladih (52%) slaže sa tvrdnjom da je nasilja sve više i da je sve prisutnije i da zbog toga mediji sve više izveštavaju o nasilju**. Sa tvrdnjom da je nasilje prisutno kao što je uvek i bilo, ali da mediji često preuveličavaju zarad većeg tiraža ili gledanosti se slaže 32% ispitanika.

Neprijatnost u komunikaciji putem interneta u vidu vređanja, prozivanja, ismejavanja, pretnji i slično nikad nije doživelo 36% ispitanika. Ovaj vid neprijatnosti putem interneta veoma retko doživelo je 29% ispitanika, 23% povremeno, dok je zbirno 8% ispitanika navelo da često i redovno doživljava neprijatnosti u komunikaciji na internetu. **Kada je reč o internet sadržaju koji uključuje govor mržnje, primećujemo da je najviše onih koji izbegavaju takav sadržaj (64%)**. Da ovakav sadržaj prati zbog informisanosti navodi 16% ispitanika, dok nešto manji procenat (14%) navodi da učestvuje u raspravi, kritikujući govor mržnje. S druge strane, da brani sadržaj koji uključuje govor mržnje ako misli da je bezazlen i zabavan navodi svega 3% ispitanika. **Za svoju bezbednost na internetu i zaštitu podataka koje ostavljaju na istom nije zabrinuto 37% ispitanika, dok je veoma uplašeno 9% ispitanika**.

Percepcija bezbednosti u lokalnoj samoupravi

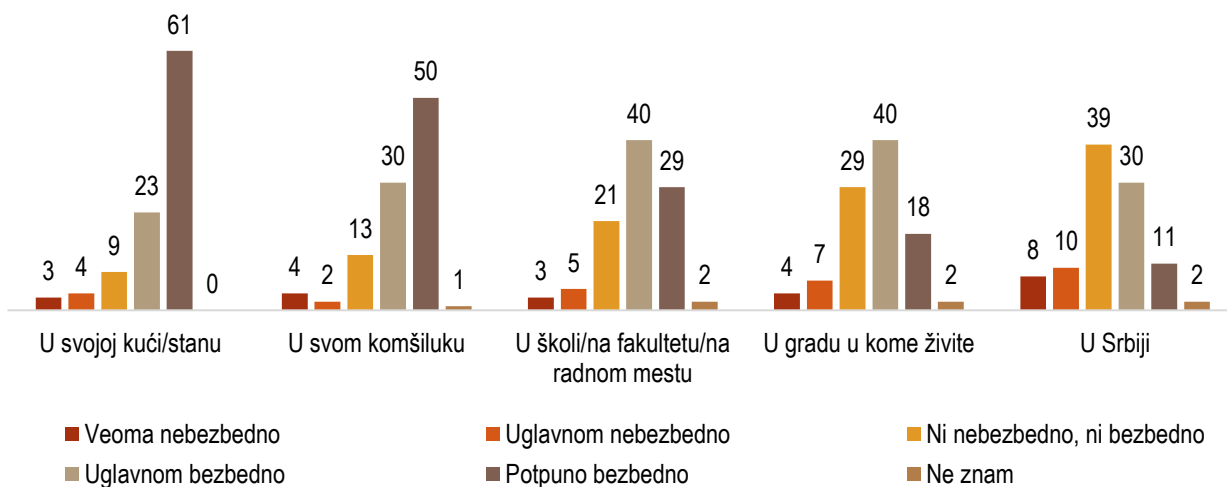
Mladi građani Novog Pazara su za potrebe ovog istraživanja odgovarali na niz pitanja koja se tiču njihove percepcije bezbednosne situacije u lokalnoj sredini. **Najveći procenat mladih (41%) navodi da se u svojoj lokalnoj samoupravi oseća ni bezbedno, ni nebezbedno.** Ipak, značajno je više onih koji se u gradu osećaju (**vrlo bezbedno – 41%**, u odnosu na one koji imaju **suprotnu percepciju – 17%**). Da ne može da proceni kakva je bezbednosna situacija u ovom gradu navodi svega 3% ispitanika. **Prosečna ocena kojom mladi iz Novog Pazara ocenjuju bezbednost u ovom gradu iznosi 3.34.** Sagovornici na dubinskim intervjuima iz odeljenja za opštu upravu i saveta za bezbednost navode da je Novi Pazar bezbedan grad za život. S druge strane, sagovornik iz Bošnjačkog nacionalnog saveta navodi: „*Ukoliko se bezbednost uzima kao najširi koncept (u saobraćaju, u školi, rad institucija i državnih organa), život ne bi mogao da se oceni kao bezbedan, posebno ne među mladima.*“

Grafikon 1.1. *Koju biste ocenu dali za bezbednost u svom gradu? , u %*

Mlade iz Novog Pazara smo zamolili da nam kažu u kojoj meri se osećaju bezbedno ne samo u gradu ili državi u kojoj žive, već i u odnosu na mesta kao što su stan/kuća, komšiluk, pa i škola/fakultet ili radno mesto. Primetno je da se mladi ispitanici iz Novog Pazara znatno više osećaju bezbedno nego nebezbedno. **Najveći procenat mladih navodi da se u svojoj kući ili stanu oseća uglavnom i potpuno bezbedno - zbirno 84%.**

Grafikon 1.2. *Molimo Vas ocenite u kojoj meri se osećate bezbedno? , u %*

U svom komšiluku se bezbedno oseća zbirno 80% ispitanika, dok se u školi/fakultetu i na radnom mestu bezbedno

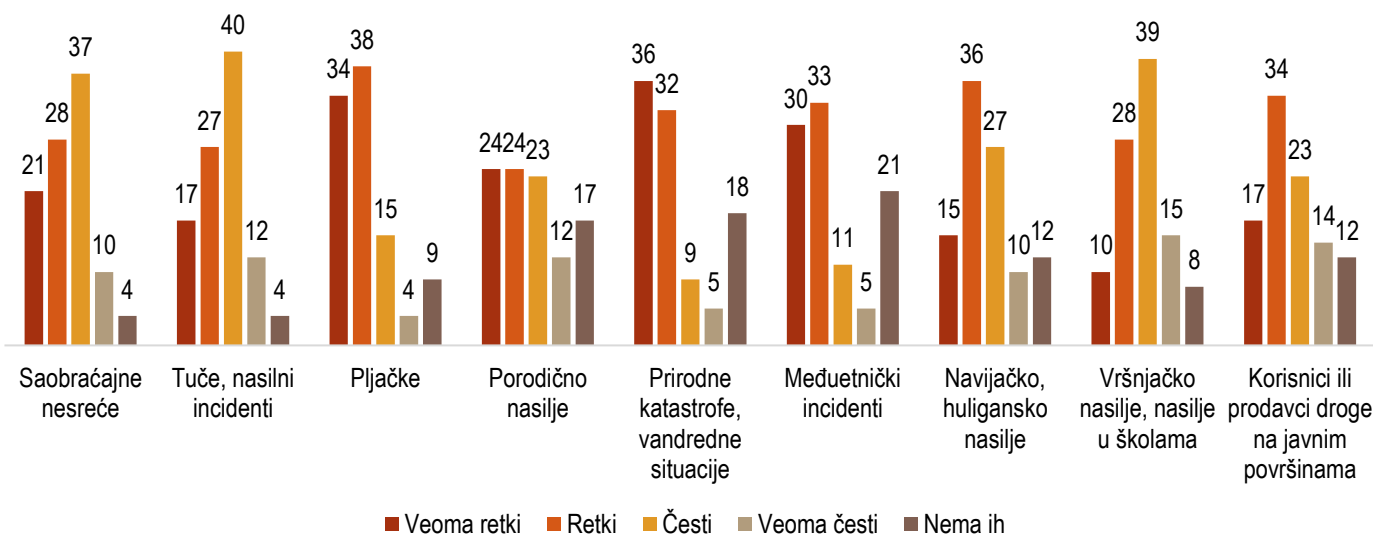
oseća zbirno 69% ispitanika, dok su u mestu života bezbedno oseća 58% mladih iz ovog grada. Da se u Srbiji oseća bezbedno (uglavnom i veoma bezbedno) zbirno navodi najmanji procenat ispitanika u ovoj grupi – 41%. S druge strane, **kada je reč o tome da se mladi ne osećaju bezbedno, primećujemo da najveći procenat mladih, zbirno 18%, navodi da se u Srbiji oseća veoma i uglavnom nebezbedno.** Da se u gradu u kome žive oseća veoma i uglavnom nebezbedno navodi zbirno 11% ispitanika, dok se u školi/fakultetu i na poslu nebezbedno oseća zbirno 8% ispitanika.

Prepoznati bezbednosni rizici

U ovom poglavlju biće predstavljeni stavovi mladih iz Novog Pazara o konkretnim bezbednosnim problemima u ovom gradu, odnosno da li su imali iskustva sa nekim od navedenih problema i koliko često i šta je po njihovom mišljenju najveći bezbednosni problem.

Prema mišljenju najvećeg broja ispitanika, **najčešći bezbednosni rizik u kraju u kojem žive jeste vršnjačko nasilje odnosno nasilje u školama, ovaj problem kao najučestaliji zbirno navodi 54% ispitanika (kao česti i veoma česti rizik)**. Drugi najučestaliji bezbednosni rizik u Novom Pazaru prema mišljenju ispitanika jesu tuče i nasilni incidenti, koje kao česti i veoma česti rizik navodi zbirno 52% ispitanika. Saobraćajne nesreće kao česte i veoma česte navodi zbirno 47% ispitanika, dok po zbirno 37% ispitanika navodi da su česti i veoma česti bezbednosni rizici u Novom Pazaru korisnici, odnosno prodavci droge i navijačko, huligansko nasilje. S druge strane, ova dva problema (navijačko, huligansko nasilje i korisnici ili prodavci droga na javnim površinama) zbirno po 51% ispitanika navodi kao veoma retki i retki bezbednosni rizik u ovom gradu. **Kao veoma retki i retki bezbednosni rizik u Novom Pazaru mladi navode pljačke, zbirno 72% mladih je ovog stava.** Pored pljački, ispitanici su kao veoma retki i retki bezbednosni rizik navodili i prirodne katastrofe, vanredne situacije (68%) i međuetničke incidente (63%). Mladi imaju suprotstavljene stavove kada je reč o porodičnom nasilju – dok ga 35% doživljava kao (veoma) čest rizik, 48% veruje da se rizici ove vrste javljaju retko ili veoma retko. **Kada je reč o rizicima kojih nema u Novom Pazaru, primećujemo da najveći procenat mladih navodi da nema međuetničkih incidenata (21%).** Više od deset procenata ispitanika navodi nema ni: prirodnih katastrofa, vanrednih situacija (18%), porodičnog nasilja (17%), navijačkog/huliganskog nasilja (12%) i korisnika ili prodavaca droge na javnim površinama (12%).

Grafikon 2.1. *Koliko su u kraju u kome živite česti sledeći bezbednosni rizici? , u %*

Ukrštanjem sa demografskim odlikama ispitanika iz Novog Pazara, posebno u odnosu na nacionalnu pripadnost, može se uočiti da postoje izvesne razlike u odgovorima koje daju određene grupe mladih u okviru uzorka. Tako tuče i nasilne incidente kao (veoma) čest bezbednosni rizik navodi 62% ispitanika srpske nacionalnosti i 51% ispitanika bošnjačke nacionalnosti, a mladi Srbi su takođe skloniji da porodično nasilje prepoznaju kao (veoma) čest problem u svojoj sredini – to ih čini 42%, u odnosu na 33% mladih Bošnjaka. Kada je reč o međuetničkim incidentima, izdvaja se nalaz da 23% mladih Bošnjaka smatra da ih u Novom Pazaru nema, dok isto smatra 16% ispitanika srpske nacionalnosti. Navijačko i huligansko nasilje predstavlja čest ili veoma čest bezbednosni izazov za 52% ispitanika srpske nacionalnosti i za 33%

ispitanika bošnjačke nacionalnosti. Sa druge strane, mladi Bošnjaci u većoj meri kao rizik izdvajaju vršnjačko/nasilje u školama (56%), dok isto čini 48% mladih Srba.

Prema mišljenju sagovornika na dubinskim intervjuima na smanjenje bezbednosti u Novom Pazaru najviše utiču: **porodično nasilje, vršnjačko nasilje, ozbiljna krivična dela kao i krivična dela maloletnika, problemi u saobraćaju i navijači**. Kada je reč o rizika poput poplava, klizišta, požara i slično sagovornik iz saveta za bezbednost navodi da grad ima štab za vanredne situacije koji je operativan i deluje preventivno u datim situacijama.

Najveći procenat mladih iz Novog Pazara navodi da u ovom gradu nema bezbednosnih rizika – 40%. S druge strane, **vršnjačko nasilje i nasilje u školama kao najveći bezbednosni problem u mestu u kom žive navodi petina ispitanika**, dok nešto manje ispitanika (17%) navodi da su najveći bezbednosni problem korisnici ili prodavci droge na javnim površinama. Tuče i nasilne incidente navodi 8% mladih, dok saobraćajne nesreće kao bezbednosni problem navodi 5% ispitanika. Da je navijačko i huligansko nasilje najveći bezbednosni problem u Novom Pazaru navodi 3% ispitanika, dok isti procenat navodi da je to porodično nasilje. Međuetničke incidente i pljačke kao najveći bezbednosni problem navodi po 2% mladih. Da u Novom Pazaru nema bezbednosnih problema iznad proseka navode žene, ispitanici sa završenom osnovnom školom ili bez nje, ispitanici iz srpske zajednice i najmlađi (od 15 do 19 godina). Vršnjačko nasilje, odnosno nasilje u školama kao najveći bezbednosni problem u Novom Pazaru iznad proseka navode muškarci, oni sa završenom četvorogodišnjom srednjom školom i ispitanici koji imaju između 26 i 30 godina. S druge strane, da su najveći bezbednosni problem korisnici ili prodavci droge na javnim površinama iznad proseka navode takođe muškarci, ispitanici koji su se izjasnili kao Srbi i ispitanici od 26 do 30 godina, dok tuče i nasilne incidente iznad proseka navode žene i oni koji imaju između 20 i 25 godina.

Sagovornici na dubinskim intervjuima **vršnjačko nasilje, ekonomsku netrpeljivost, etničku netrpeljivost, nasilje nad ženama i navijačko nasilje vide kao formu nasilja koja je najrasprostranjenija u Novom Pazaru**. Jedan od sagovornika pozvao se na [Strategiju bezbednog grada Novog pazara za period 2016 – 2020](#), u kojoj su kao najdominantniji vidovi nasilja u ovom gradu navedeni **vršnjačko nasilje, nasilje nad ženama i nesigurnost na sportskom terenu**.

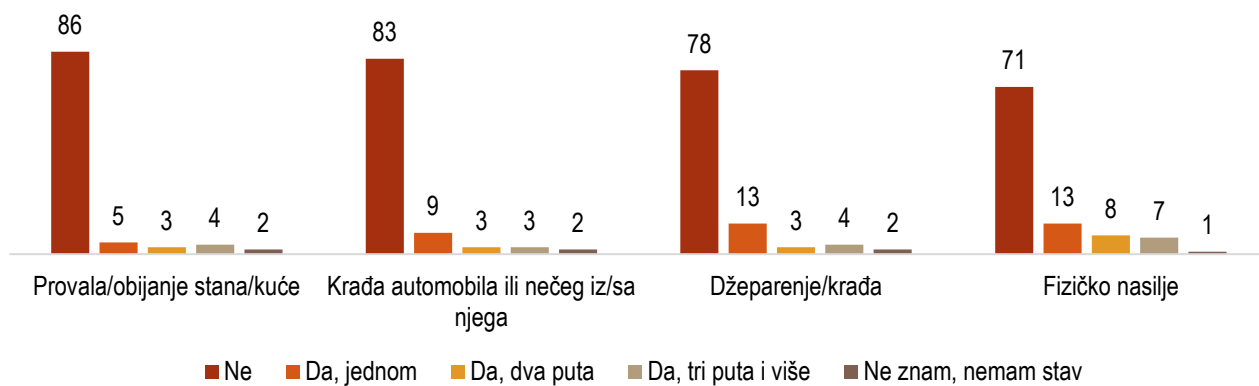
Grafikon 2.2. Šta od bezbednosnih rizika navedenih u tabeli iznad predstavlja **NAJVEĆI** bezbednosni problem u Vašem kraju ili mestu? , u %

Kada je reč o situacijama kao što su provale/obijanje stana/kuće, krađe i nasilje, primećujemo da najveći procenat mladih navodi da im se u proteklom periodu nije desila nijedna od ponuđenih situacija. Da je u proteklom periodu jednom doživeo **fizičko nasilje navodi 13% ispitanika, dok isti procenat navodi da je jednom u proteklom periodu bio**

odžeparen. Nešto manji procenat mladih (9%) navodi da im se jednom u prethodnom periodu desila krađa automobila ili nešto iz istog, dok svega 5% ispitanika navodi da su im u proteklom periodu obijena kuća ili stan.

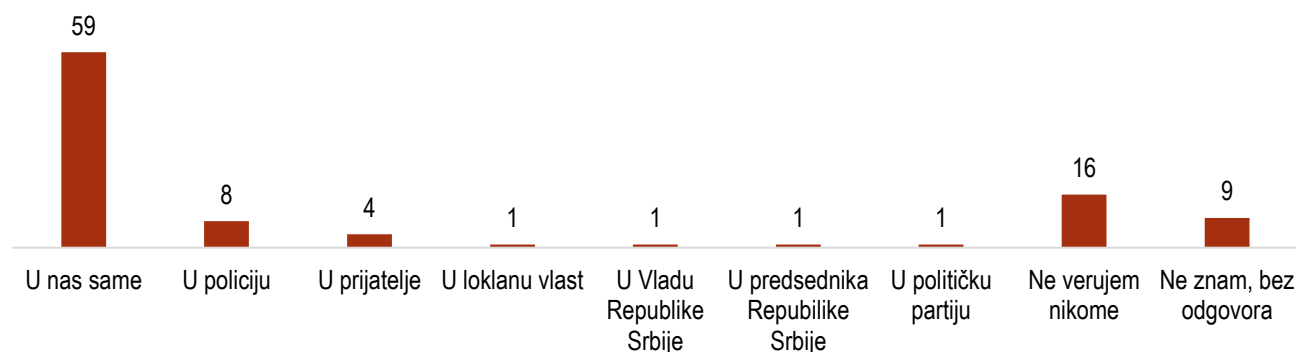
Grafikon 2.3. *Da li Vam se u proteklom periodu desila neka od sledećih situacija? , u %*

Institucije i bezbednost

Kada je reč o tome kome mladi veruju da može da zaštiti njihovu bezbednost i bezbednost njihove porodice u sredini u kojoj žive, primećujemo da **više od polovine ispitanika (59%) navodi da se najviše uzda u sebe i svoju porodicu. Da ne veruje nikome ko bi mogao da ih zaštiti navodi 16% mladih.** S druge strane, da se najviše uzda u policiju navodi 8% ispitanika, dok se na prijatelje oslanja svega 4% ispitanika. Zbirno 4% mladih iz Novog Pazara navodi da se najviše uzda u lokalnu vlast, Vladu Republike Srbije, predsednika Republike Srbije i političke partije. Svaki jedanaesti ispitanik navodi da ne zna u koga ima najviše poverenja da zaštiti ispitanika samog i njegovu porodicu. Da ne veruje nikome iznad proseka navode ispitanici sa završenom dvogodišnjom ili trogodišnjom srednjom školom, dok u policiju najviše poverenja iznad proseka imaju ispitanici sa završenom osnovnom školom ili bez nje.

Grafikon 3.1. U koga se najviše pouzdate da će zaštititi bezbednost Vaše porodice i Vas? , u %

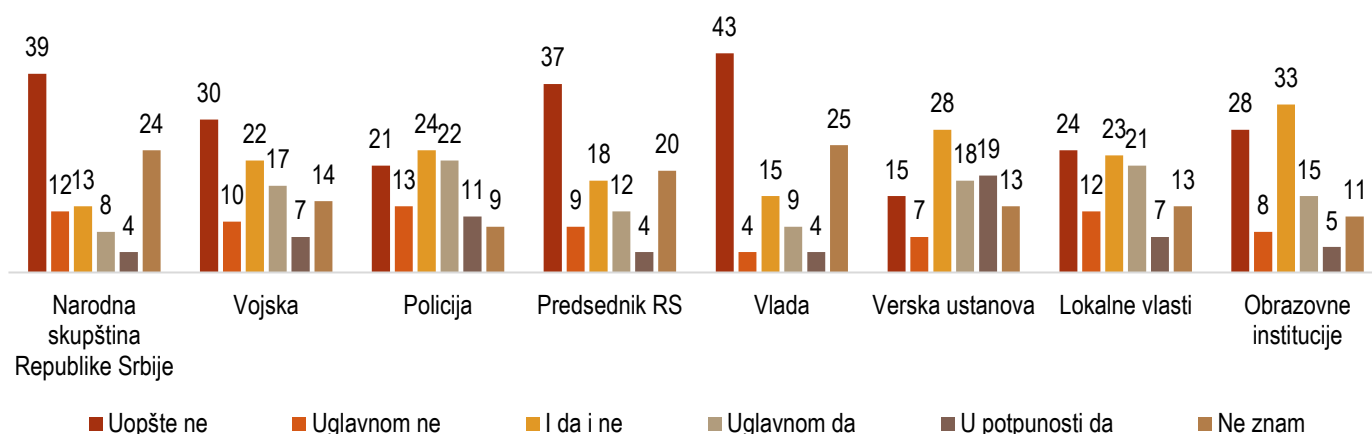
Gradani Novog Pazara, zbirno 51%, navodi da Narodna skupština Republike Srbije uopšte i uglavnom ne štiti njihovu i bezbednost njihove porodice. S druge strane, da Narodna skupština Republike Srbije u potpunosti i uglavnom štiti mlade i njihove porodice navodi zbirno 12% ispitanika. Skoro trećina ispitanika (24%) navodi da ne zna u kojoj meri ova institucija štiti bezbednost ispitanika, dok je 13% ispitanika neutralnog stava i navodi da Narodna skupština Republike Srbije i štiti i ne štiti njihovu bezbednost. **Vojsku kao instituciju koja uglavnom i u potpunosti štiti bezbednost mladih i njihovih porodica u ovom gradu, vidi zbirno 24% ispitanika. Da vojska uglavnom i uopšte ne štiti bezbednost građana Novog Pazara zbirno navodi 40% ispitanika,** dok da ih i štiti i ne štiti navodi 22%. Da ne znaju kakva je uloga vojske u tom smislu, navodi 14% ispitanika. Kada je u pitanju **policija** kao institucija koja štiti bezbednost građana, primećujemo da je **zbirno trećina ispitanika stava da policija uglavnom i u potpunosti štiti bezbednost njih i njihove porodice.** S druge strane, **da policija uglavnom i uopšte ne štiti bezbednost ispitanika i njihovih porodica** navodi nešto veći procenat ispitanika (zbirno 34%). Neutralan stav, odnosno da policija i štiti i ne štiti bezbednost građana, ima 24% ispitanika. Da ne zna da li je policija ta koja štiti bezbednost ispitanika i njihove porodice navodi svaki jedanaesti ispitanik. **Skoro polovina mladih iz Novog Pazara ne vidi predsednika Republike Srbije kao instituciju koja će zaštititi njihovu bezbednost, zbirno 46% mladih navodi da uglavnom i uopšte ne štiti bezbednost građana i njihove porodice.** Da predsednik Republike uglavnom i u potpunosti štiti bezbednost građana Novog Pazara navodi zbirno 16% ispitanika, dok je 18% ispitanika neutralnog mišljenja. Da ne zna dovoljno o tome navodi svaki peti ispitanik.

Kada je u pitanju **Vlada Republike Srbije** kao institucija koja može da zaštiti bezbednost građana Novog Pazara, primećujemo da je **najveći procenat mladih (zbirno 47%) stava da ova institucija uglavnom i uopšte ne štiti njihovu bezbednost.** Da je Vlada ta koja uglavnom i u potpunosti štiti bezbednost mladih i njihovih porodica navodi

zbirno 13% ispitanika, dok da ih i štiti i ne štiti navodi 15% ispitanika. Petina mladih navodi da ne zna da li je Vlada ta koja štiti bezbednost njih i njihove porodice. **Zbirno čak 37% mladih smatra da verske ustanove u Novom Pazaru štite bezbednost njih i njihove porodice.** S druge strane, 28% mladih navodi da verske ustanove i štite i ne štite njihovu bezbednost, dok 13% ne zna. Verske ustanove kao institucije koje ne štite bezbednost građana Novog Pazara vidi zbirno 22% mladih. **Da su lokalne vlasti u Novom Pazaru te koje u potpunosti i uglavnom štiti građane navodi zbirno 28% ispitanika, dok da lokalne vlasti ne štite bezbednost građana u ovom gradu navodi zbirno 36% ispitanika.** Svaki osmi ispitanik (13%) navodi da ne zna koliko i da li lokalne vlasti štite bezbednost njih i njihove porodice, dok 23% navodi da ova institucija i štiti i ne štiti njihovu bezbednost. **Zbirno petina mladih smatra da su obrazovne institucije u Novom Pazaru te koje uglavnom i u potpunosti štite njihovu i bezbednost njihove porodice.** S druge strane, nešto više od trećine ispitanika (zbirno 36%) navodi da obrazovne institucije nisu te koje štite njihovu bezbednost. Trećina mladih je neutralnog stava, dok svaki deveti ispitanik navodi da ne zna dovoljno o ovome.

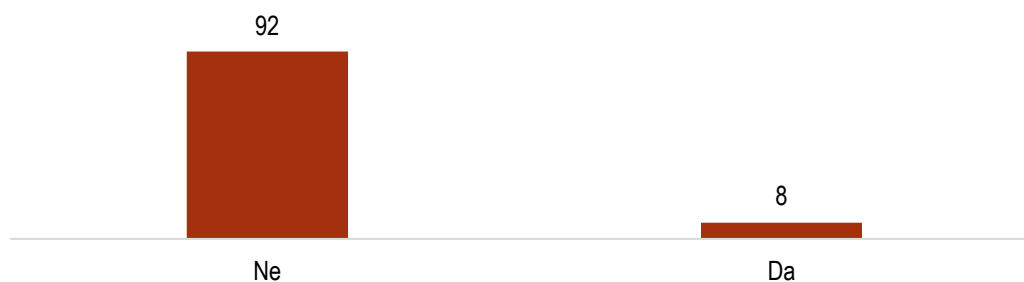
Generalno gledano, mladi iz Novog Pazara, smatraju da su verske ustanove i policija ključne institucije za zaštitu bezbednosti građana ovog grada, dok su istovremeno stava da Narodna skupština, Vlada i predsednik Republike Srbije najmanje to čine.

Grafikon 3.2. Da li smatrate da sledeće institucije štite bezbednost Vas i Vaše porodice, i ako da, u kojoj meri one to čine?, u %

Najveći procenat mladih nema poverenje u pojedine institucije kada je u pitanju zaštita od nasilja (92%), dok ostalih 8% mladih navodi da ima poverenje. Da ima poverenje u pojedine institucije iznad proseka navode muškarci i oni koji imaju između 15 i 19 godina, dok da nema poverenja iznad proseka navode žene i ispitanici koji imaju između 26 i 30 godina.

Grafikon 3.3. Da li u pojedine institucije imate poverenje da Vas mogu zaštititi od nasilja?, u %

Najčešći odgovor koji su mladi davali da je razlog zbog koga nemaju poverenja u pojedine institucije kada je u pitanju zaštita od nasilja jeste da su institucije korumpirane. Drugi najčešći odgovor jeste da pojedine institucije ne rade svoj posao kako treba, odnosno da su nestručni i nasilni, dok nakon toga mladi kao sledeći razlog navode da su institucije nezainteresovane da zaštite građane od nasilja. Najmanji procenat ispitanika navodi da je ovakvih institucija malo, a slučajeva previše i da ne mogu sve da postignu i da su imali loše prethodno iskustvo sa institucijama koje su trebale da ih zaštite od nasilja.

Grafikon 3.4. Zašto u pojedine institucije nemate poverenja da Vas mogu zaštititi od nasilja? (moguće više odgovora), u %

Prema mišljenju intervjuisanog ispitanika iz Nacionalnog saveta bošnjačke nacionalne manjine, "**lokane institucije imaju interes da unaprede bezbednost u ovom gradu ali želju za promenama nemaju.** Pored ovoga ispitanik navodi da su **kapaciteti lokalne samouprave niski i da nema aktivnosti po ovom pitanju**, sa ovim se slaže i intervjuisani ispitanik iz Saveta za bezbednost. Kada je reč o republičkim institucijama, jedan od sagovornika navodi „*da se situacija sa republičkog nivoa preslikava na lokal kada je u pitanju motivacija i spremnost institucija da deluju*“. Drugi sagovornik navodi da nema poverenja u republičke institucije kada je reč o suzbijanju nasilja u Novom Pazaru, dok treći sagovornik na dubinskom intervjuu navodi da bezbednost podjednako zavisi od građana, lokalne samouprave i državnih organa.

Sagovornici navode da je komunikacija između lokalnih organa vlasti i organizacija/institucija dobra. Kada smo sagovornike pitali da li se neko od građana njihovoj instituciji/organizaciji javio da prijavi nasilje, samo sagovornik iz gradske uprave navodi da se javljaju građani i to uglavnom zbog nasilja u porodici.

Nasilje u lokalnoj samoupravi

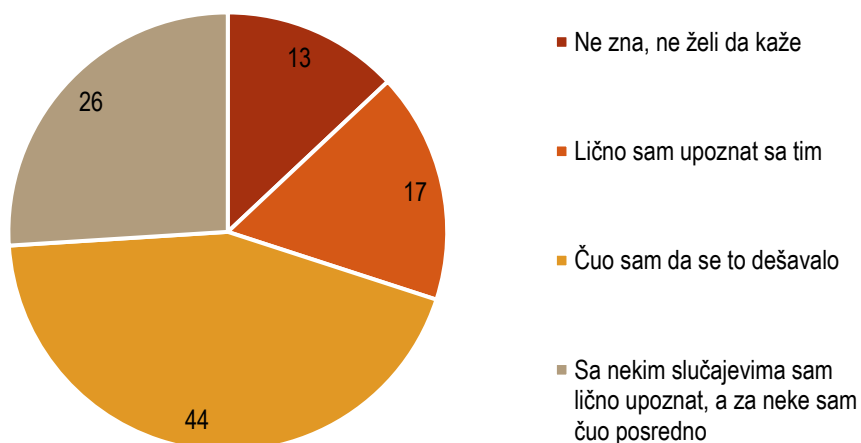
Ovo poglavlje posvećeno je stavovima mladih iz Novog Pazara koji se tiču nasilja u lokalnoj zajednici. **Više od polovine mladih navodi da su fizičko nasilje (56%) i verbalno nasilje (54%) najprisutnije vrste nasilja u Novom Pazaru.** Elektronsko nasilje, odnosno nasilje putem društvenih mreže, poziva, SMS poruka ili mejlova, navodi 36% ispitanika kao prisutan vidi nasilja u njihovoj okolini. Nešto manji procenat ispitanika (31%) navodi da je u njihovoj okolini prisutno psihičko nasilje, ignorisanje odnosno zanemarivanje. Svaki deveti ispitanik navodi seksualno nasilje, dok 7% ispitanika navodi da je u njihovoj okolini prisutan ekonomski vidi nasilja. Da se u njihovoj okolini ne dešavaju nikakve vrste nasilja navodi 15% mladih, dok da nije upoznat da li se dešava neki vidi nasilja u svojoj okolini navodi svaki deseti ispitanik. Fizičko nasilje kao vid nasilja koje je prisutno u okolini ispitanika iznad proseka navode muškarci, visoko obrazovani i ispitanici od 26 do 30 godina. Psihičko nasilje iznad proseka navode žene i oni koji imaju između 15 i 19 godina. Da se nasilje ne dešava u njihovoj okolini iznad proseka navode muškarci, najmlađa grupa ispitanika (od 15 do 19 godina) i oni sa završenom dvogodišnjom ili trogodišnjom srednjom školom.

Grafikon 4.1. *Da li su u Vašoj okolini prisutne sledeće vrste nasilja? (moguće više odgovora), u %*

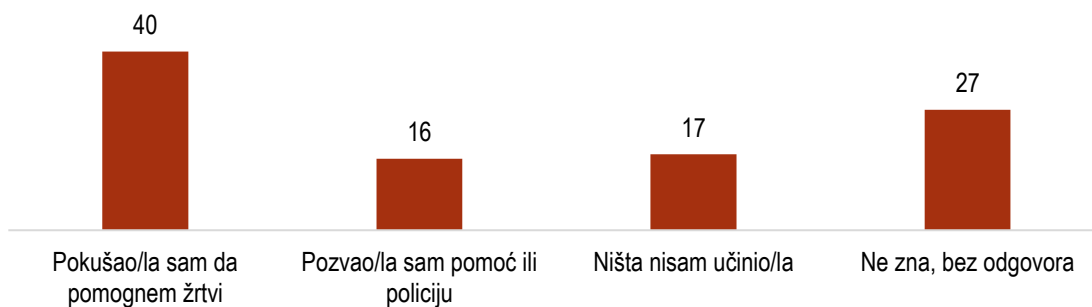
Najveći procenat mladih (44%) navodi da je od nekog čuo da se u njihovoj okolini dešava neki vidi nasilja, dok 17% ispitanika navodi da je lično upoznat sa nekom od vrsta nasilje u svojoj okolini. S druge strane, da je sa nekim slučajevima nasilja lično upoznat, dok je za neke čuo posredno navodi četvrtina ispitanika (26%).

Grafikon 4.2. Ukoliko znate da je u Vašoj okolini prisutan makar jedan od navedenih vidova nasilja, da li ste Vi lično videli ili prisustvovali takvom nasilju ili ste čuli za to od nekog drugog? , u %

Na pitanje ako su bili svedoci nasilja, kakva je njihova reakcija bila, **najčešći odgovor koji mladi navode jeste da su pokušali da pomognu žrtvi (40%)**. S druge strane, 16% ispitanika navodi da je pozvalo pomoć ili policiju, dok 17% njih navodi da nije ništa učinilo po pitanju nasilja kojem je prisustvovalo. Da ne zna, bilo zato što nisu prisustvovali nasilju ili zato što ne mogu da se sete navodi 27% ispitanika.

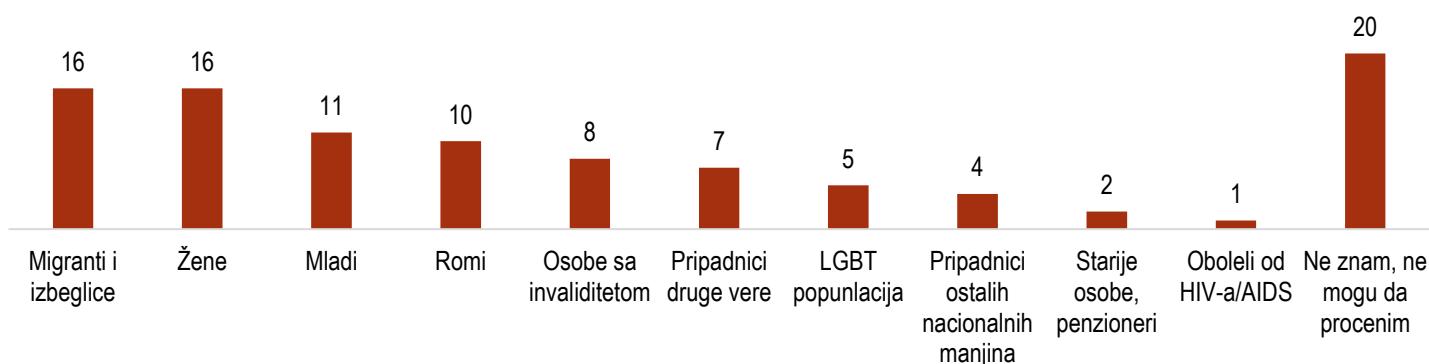
Grafikon 4.3. Ako ste bili svedok/inja, kakva je Vaša reakcija najčešće bila?, u%

Stavovi mladih o diskriminaciji

Kada je reč o diskriminaciji u društvu, primećujemo da najveći procenat mladih navodi da ne može da proceni koja grupa trpi najviše diskriminacije u Srbiji – 20%. S druge strane, po 16% ispitanika smatra da migranti, odnosno izbeglice i žene trpe najviše diskriminacije, dok svaki deveti navodi da su to mladi. Desetina mladih iz Novog Pazara smatra da najviše diskriminacije trpe Romi, dok da su to osobe sa invaliditetom navodi 8% ispitanika. Da su pripadnici druge vere ti koji trpe najviše diskriminaciju u Srbiji navodi 7% ispitanika, dok LGBT populaciju navodi 5%. Pripadnike ostalih nacionalnih manjina navodi 4% ispitanika, starije osobe, odnosno penzionere 2%, dok svega 1% ispitanika smatra da u Srbiji najviše trpe diskriminaciju osobe obolele od HIV-a/AIDS. **Prema mišljenju sagovornika na dubinskim intervjuima najranjivija grupa jesu žene.** Razlog zbog koga žene trpe najviše diskriminaciju u Novom Pazaru, jeste patrijarhalno društva koje oblikuje obrasce ponašanja.

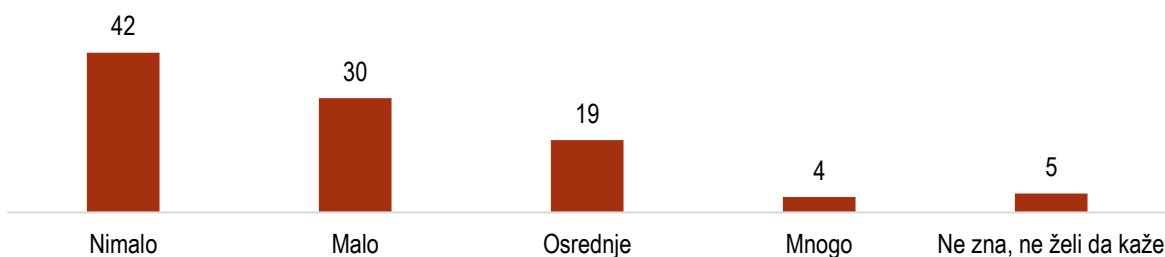
Grafikon 5.1. Za koju od sledećih grupa biste rekli da trpi najviše diskriminacije u Srbiji? , u %

Muškarci se izdvajaju u grupama ispitanika koji navode da ne mogu da procene koje grupe trpe najviše diskriminaciju, kao i da su mladi ti koji trpe najviše diskriminaciju u Srbiji. S druge strane, žene se najviše izdvajaju u grupi ispitanika koji navode da su žene te koje trpe najviše diskriminaciju, zatim da su to osobe koje pripadaju LGBT populaciji kao i osobe sa invaliditetom. Gledano prema nacionalnosti ispitanika, Srbi iznad proseka navode da Romi, osobe sa invaliditetom i LGBT populacija trpe najviše diskriminacije u Srbiji. Bošnjaci iznad proseka navode da najviše diskriminacije trpe mladi, pripadnici druge vere i migranti.

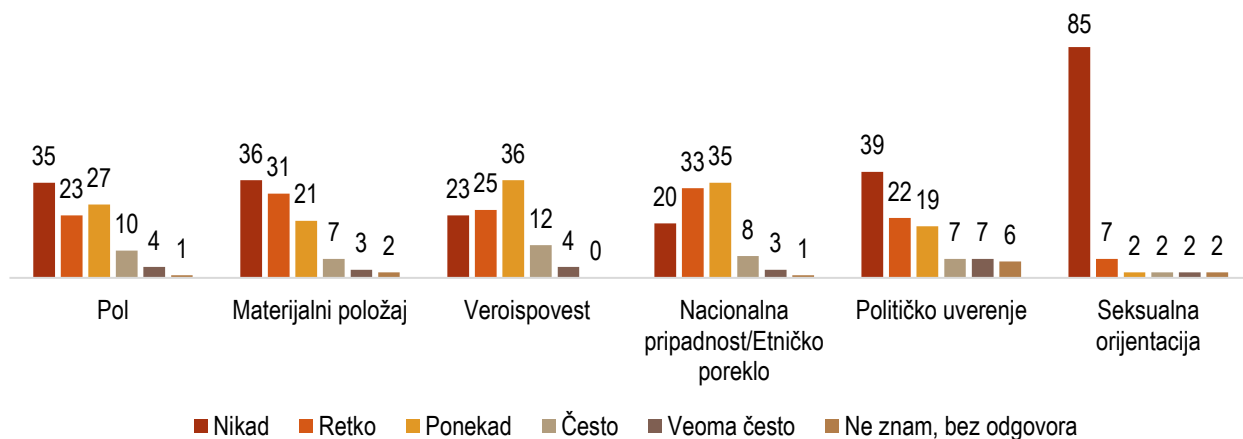
Mlade smo pitali u kojoj meri se oni lično osećaju diskriminisano u mestu u kom žive, najveći procenat njih navodi da se nimalo ne oseća diskriminisano (42%). Da se u mestu u kom živi malo oseća diskriminisano navodi 30% ispitanika, dok da se osrednje oseća po pitanju diskriminacije navodi 19%. U Novom Pazaru se svega 4% ispitanika oseća mnogo diskriminisano, dok 5% njih ne želi da kaže da li se oseća tako. Da se malo, osrednje i mnogo osećaju diskriminisano u Novom Pazaru iznad proseka navode Srbi, dok Bošnjaci iznad proseka navode da se nimalo ne osećaju diskriminisano.

Grafikon 5.2. U kojoj meri se Vi lično osećate diskriminisano u mestu u kom živite? , u %

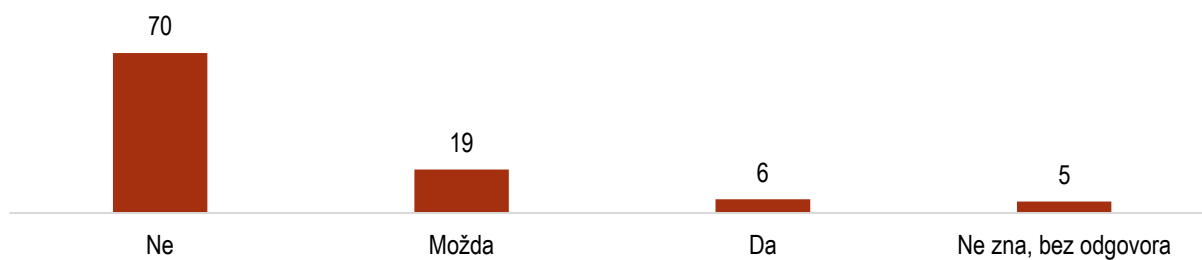
Ispitanike koji su naveli da se osećaju diskriminisano smo zamolili da odgovore u kojoj meri se osećaju diskriminisano po različitim osnovama. Od navedenih osnova, **najviše je onih koji se osećaju diskriminisano po veroispovesti, zbirno 16% navodi da se često i veoma često oseća diskriminisano.** Nešto više od trećine ispitanika (36%) navodi da se kada je veroispovest u pitanju ponekad oseća diskriminisano, dok se 25% retko oseća diskriminisano zbog veroispovesti. 23% njih navodi da se zbog veroispovesti nikad nije osećalo diskriminisano. **Zbirno po 14% ispitanika navodi da se veoma često i često oseća diskriminisano zbog pola i političko uverenja.** S druge strane, zbog pola se nikad nije osećalo diskriminisano 35% ispitanika, dok se 39% nikad nije osećalo tako zbog političkog uverenja. **Zbog nacionalne pripadnosti se često i veoma često diskriminisano oseća zbirno 11% ispitanika, dok se zbirno 10% ispitanika oseća diskriminisano zbog materijalnog položaja.** Najveći procenat ispitanika navodi da se nikad nije osećalo diskriminisano zbog seksualne orijentacije (85%), dok da se veoma često i često oseća diskriminisano po ovom pitanju zbirno navodi svega 4% ispitanika.

Grafikon 5.3. Samo za one koji se osećaju diskriminisano: Da li ste se ikad osećali diskriminisano ili ste doživeli nepravdu zbog neke od sledećih stvari i ukoliko jeste, koliko često? , u %

Najveći procenat mladih ne razmišlja da se iseli iz Novog Pazara zbog diskriminacije ili nasilje – 70%. S druge strane, da možda razmišlja o iseljenje navodi 19% ispitanika, dok 6% navodi da bi se iselilo iz grada zbog diskriminacije ili nasilje. Da ne zna da li bi se iselio iz grada zbog diskriminacije ili nasilja navodi 5% ispitanika.

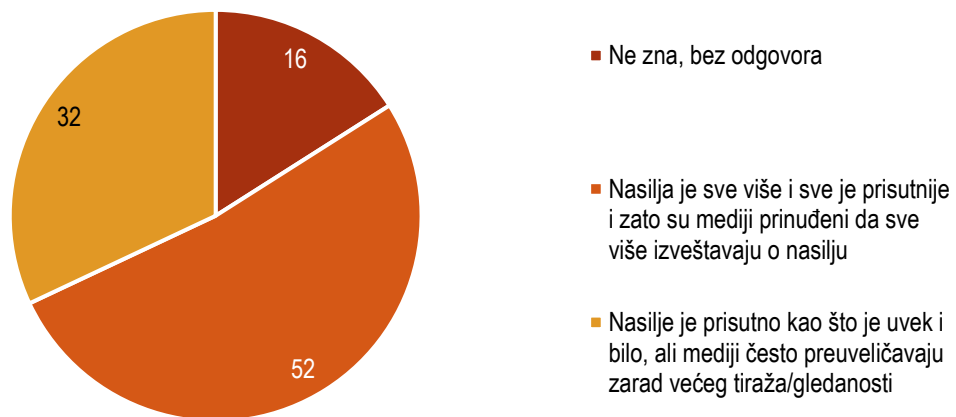
Grafikon 5.4. *Da li razmišljate da se iselite iz grada zbog diskriminacije ili nasilja? , u %*

Mediji i bezbednosne pretnje

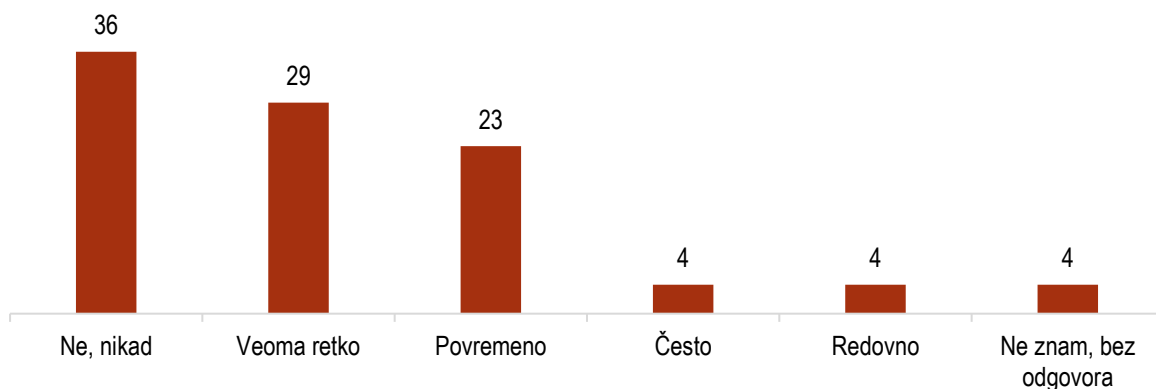
U ovom poglavlju biće prikazani odgovori mladih iz Novog Pazara koji se tiču diskriminacije i nasilja putem medija, odnosno društvenih mreža. Mlade smo zamolili da nam kažu sa kojom od dve tvrdnje o medijskom izveštavanju bi se pre složili, **najveći procenat je onih koji bi se pre složilo sa tvrdnjom da je nasilja sve više i da je ono sve prisutnije i da su zato mediji prinuđeni da sve više izveštavaju o nasilju – 52%**. S druge strane, sa tvrdnjom da je nasilje prisutno kao što je i uvek bilo, ali da mediji često preuveličavaju zarad većeg tiraža ili gledanosti slaže se 32% ispitanika. Da ne zna sa kojom od ove dve tvrdnje bi se pre složio navodi 16% ispitanika.

Grafikon 6.1. Kada razmišljate o medijskom izveštavanju, sa kojom tvrdnjom biste se pre složili?, u %

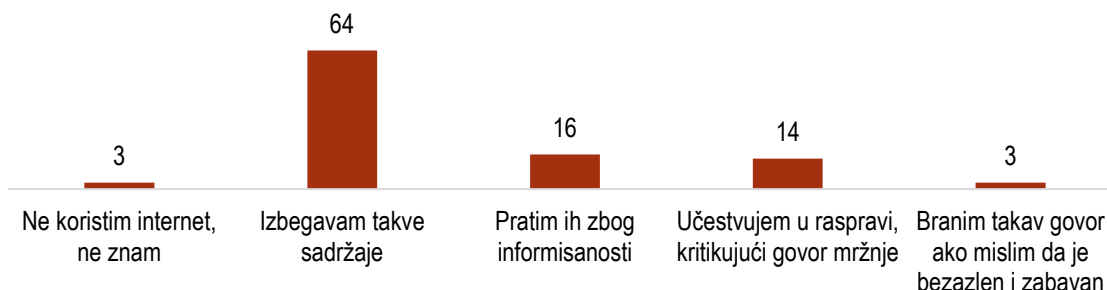
Nešto više od trećine mladih (36%) navodi da nikad nije doživljavalo neprijatnosti u komunikaciji putem interneta, dok 29% njih navodi da je neprijatnosti doživljavalo veoma retko. Neprijatnosti u komunikaciji putem interneta, kao što su prozivke, vređanje, ismevanje i pretnje povremeno doživljava 23% mladih, **dok često i redovno ovo doživi zbirno 8% mladih u Novom Pazaru.** Da neprijatnosti u komunikaciji putem interneta doživljava često i redovno iznad proseka navode muškarci, oni sa završenom dvogodišnjom ili trogodišnjom srednjom školom i ispitanici koji imaju između 15 i 19 godina.

Grafikon 6.2. Da li ste doživljavali neprijatnosti u komunikaciji putem interneta, od strane poznatih ili nepoznatih ljudi, u vidu vređanja, prozivanja, ismevanja, pretnji i slično?, u %

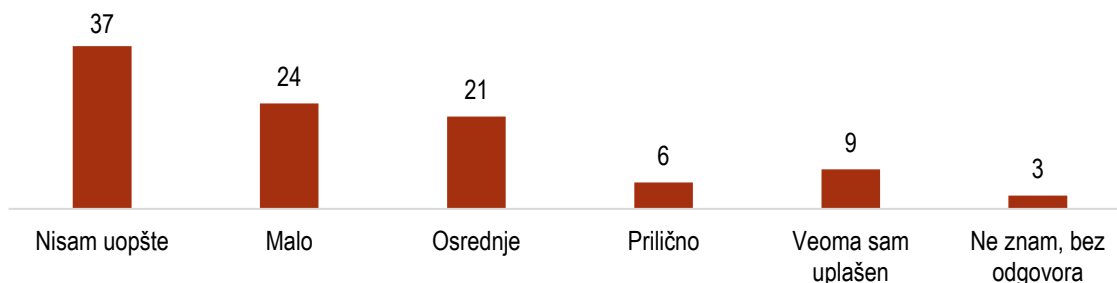
Kada je reč o internet sadržaju koji uključuje govor mržnje, primećujemo da je najviše onih koji izbegavaju takav sadržaj (64%). Da ovakav sadržaj prati zbog informisanosti navodi 16% ispitanika, dok nešto manji procenat (14%) navodi da učestvuje u raspravi, kritikujući govor mržnje. S druge strane, da brani sadržaj koji uključuje govor mržnje ako misli da je bezazlen i zabavan navodi svega 3% ispitanika. Isti procenat ispitanika navodi da ne koristi internet.

Grafikon 6.3. *Kako reagujete na internet sadržaje koji uključuju govor mržnje?, u %*

Za onlajn bezbednost i zaštitu podataka koje ostavljaju na internetu uopšte nije uplašeno 37% ispitanika, dok je malo uplašeno za svoju onlajn bezbednost 24% ispitanika. Da je za svoju bezbednost i zaštitu podataka koje ostavlja na internetu osrednje uplašeno navodi 21% ispitanika, 6% je prilično uplašeno, dok je svaki 9% ispitanika veoma uplašen za svoju onlajn bezbednost.

Grafikon 6.4. *U kojoj meri ste uplašeni za svoju onlajn bezbednost i zaštitu podataka koje ostavljate na internetu?, u %*

Predstavnici institucija, odnosno organizacija, sa kojima smo obavili dubinske intervjuje navode da **se njihove institucije/organizacije ne bave digitalnom bezbednosti mladih na internetu**. Pored ovoga navode da su za ovo potrebne **nove veštine i znanja** i da bi ova oblast morala da bude uređena lokalnim ili republičkim propisima.

Preporuke

Potencijalni koraci za dalje unapređenje položaja mladih u multietničkoj sredini kao što je Novi Pazar usmereni su na četiri važne oblasti:

- ➔ **Unapređenje opštih uslova života**, kao preduslov razvoja opštine i kvaliteta života mladih – polazeći od potrebe da postoji jasna perspektiva mladih, ekonomska sigurnost i samostalnost;
- ➔ **Podizanje institucionalnih kapaciteta i unapređenje institucionalnih mehanizama** u oblastima bezbednosti i rada sa mladima i za mlade;
- ➔ **Usvajanje, izmena ili unapređenje strateških dokumenata** u oblastima bezbednosti i rada sa mladima i za mlade;
- ➔ **Informisanje, edukacija i kampanje** usmerene na najširi koncept bezbednosti.

Unapređenje opštih uslova života

#	Preporuka	Prioritet (visok, srednji, nizak)	Institucije i organi
1	Podsticanje zapošljavanja u gradu radi unapređenja perspektive mladih, smanjenja nezaposlenosti kao i povećanje životnog standarda mladih	Visok	Republički i lokalni organi, lokalna privreda
2	Ulaganje napora u sređivanje ili opremanje omladinskih prostora u kojima bi mladi mogli da provode svoje vreme na kvalitetan i bezbedan način	Srednji	Organi Grada, civilni sektor
3	Dosledno sankcionisati medije koji otvoreno promovišu (ili ne sprečavaju) širenje stereotipa i diskriminacije prema nacionalnim manjinama	Visok	Ministarstvo kulture i informisanja, javni medijski servisi, REM, organi Grada

Podizanje institucionalnih kapaciteta i mehanizama

#	Preporuka	Prioritet (visok, srednji, nizak)	Institucije i organi
1	Kroz rad lokalnih institucija i kampanje podstaći razotkrivanje oblika nasilja koji su teško prepoznatljivi, kao što je nasilje u porodici	Visok	Organi Grada, civilni sektor (posebno omladinske organizacije), akademija (stručna javnost)
2	Osnaživanje omladinskih organizacija i civilnog sektora koji rade sa mladima i za mlade, kroz podizanje njihovih kapaciteta i finansijsku podršku dodeljenu iz gradskog budžeta na transparentan način	Visok	Organi Grada, lokalni civilni sektor (posebno omladinske organizacije), OCD iz drugih gradova
3	Razmatranje mogućnosti godišnjih istraživanja o stavovima i potrebama mladih u Novom Pazaru od strane lokalne samouprave kako bi problemi koje mladi imaju bili konstantno prepoznati i kao takvi ciljani kao prioritetni za rešavanje u sklopu unapređenja omladinske politike za tekuću godinu	Srednji	KzM, organi Grada uz stručnu podršku istraživačkih agencija

4	Podizanje kapaciteta lokalnih organa za adekvatno sprovođenje strateških dokumenata – posebno u oblastima monitoringa, evaluacije i prevazilaženja rizika	Srednji	Civilni sektor, stručna javnost, republički organi
---	---	---------	--

Usvajanje, izmena ili unapređenje strateških dokumenata

#	Preporuka	Prioritet (visok, srednji, nizak)	Institucije i organi
1	Usvajanje Strategije za bezbednost koja će uvažiti i nove oblike bezbednosnih rizika, kao što je bezbednost na internetu	Visok	Organi Grada, civilni sektor, akademija (stručna javnost) <i>(preduslov: sprovođenje istraživanja o bezbednosnim rizicima)</i>
2	Usvajanje novog Strateškog plana i LAP za mlade	Visok	Organi Grada, civilni sektor, akademija (stručna javnost) <i>(preduslov: sprovođenje istraživanja o potrebama mladih)</i>
3	Usvajanje LAP za razvoj omladinskog preduzetništva	Srednji	Organi Grada, civilni sektor, akademija (stručna javnost), lokalni biznisi
4	Usvajanje Akcionog plana za poboljšanje položaja žena i unapređenje rodne ravnopravnosti u gradu Novom Pazaru	Visok	Organi Grada, civilni sektor, akademija (stručna javnost)

Informisanje, edukacija i kampanje

#	Preporuka	Prioritet (visok, srednji, nizak)	Institucije i organi
1	Obučavanje predstavnika organa lokalne samouprave (posebno Saveta za bezbednost), medija i škola da efikasno reaguju u pitanjima bezbednosti mladih na internetu, kroz različite edukativne kampanje i radionice kojima bi se ukazalo na potencijalne opasnosti sa kojima se mladi susreću u digitalnom prostoru	Visok	Organi Grada, civilni sektor, obrazovne institucije, KzM, Ministarstvo omladine i sporta, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, programi medijske i digitalne pismenosti, nacionalni saveti nacionalnih manjina
2	Organizovanje edukacija mladih o različitim vrstama nasilja i diskriminaciji, kako ih prepoznati i kako se sa njima boriti	Srednji	Organi Grada, civilni sektor, obrazovne institucije, KzM, Ministarstvo omladine i sporta, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, nacionalni saveti nacionalnih manjina
3	Uspostavljanje aktivnije saradnje i umrežavanja mladih iz različitih zajednica na lokalnom nivou, uz organizovanje aktivnosti i radionica koje bi značajnije uključile i informisale mlade o pravima koje imaju	Srednji	Organi Grada, civilni sektor, obrazovne institucije, KzM, Ministarstvo omladine i sporta, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, nacionalni saveti nacionalnih manjina